

Teme održivog razvoja u nastavi Engleskog jezika

Sustainable Development Topics in English Language Teaching

A. Đuranović, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet Istočno Sarajevo

Sažetak — Ovaj rad bavi se ciljevima održivog razvoja, njihovom zastupljenošću u nastavi engleskog jezika i novim metodama koje bi mogle olakšati implementaciju tih ciljeva u obrazovanje. Prvi dio rada se osvrće na pojmove održivog razvoja, obrazovanja i jezika, te inicijative koje su se zalagale za promjene unutar obrazovanja i nastave. Drugi dio se osvrće na mnogobrojne izazove koji postoje i teško se prevazilaze. Takođe, govori se i o mogućnostima da se promjene uvedu i očiglednim rješenjima koja bi unaprijedila proces učenja. Pobrajane su i pojedine metode koje mnoge razvijene zemlje koriste kako bi od učenika napravile korisnika jezika, ali i globalnog građanina upućenog u goruće probleme savremenog društva – polna i socijalna nejednakost, siromaštvo, zagađenost, prenaseljenost, velika potrošnja prirodnih resursa i td.

Ključne riječi – engleski jezik; nastava stranog jezika; ciljevi održivog razvoja; nove metode učenja

Abstract – This paper deals with the Sustainable Development Goals, their representation in English language teaching and new methods that could facilitate the implementation of these goals. The first part of the paper deals with the concepts of sustainable development, education and language, and the initiatives that have advocated for changes within education and teaching. The second part considers the numerous challenges that are difficult to overcome. It discusses the possibilities for introducing changes and solutions to improve the learning processes. It also lists some of the methods many developed countries employ to turn students into language users and global citizens informed about the pressing problems of modern society – gender and social inequality, poverty, pollution, overpopulation, high consumption of natural resources, etc.

Keywords – english language; Foreign Language Learning; Sustainable Development Goals; innovative learning methods

I. UVOD

Moderna vremena, razvoj tehnologije, te dostupnost različitih izvora učenja nameću neke nove teme, probleme i potrebe u društvu. Tako se stvorila potreba da se razgovara i djeluje na temu održivog razvoja. Ciljevi održivog razvoja utiču na sve društvene i ekonomske sfere, pa samim tim i na obrazovanje koje je jedan od glavih stubova stabilnog društva.

Shodno tome, moderno obrazovanje nastoji da integriše nove principe u cilju stvaranja globalnog građanina. U pokušaju da se od učenika stvori korisnik i intelektualac, uvode se nove metode učenja usmjerene na globalnu komunikaciju, razvoj kritičkog mišljenja, podsticanja na saradnju, interkulturalnost, svijest o okolini, te samim tim i na ciljeve održivog razvoja. Ovaj rad osvrće se na te ciljeve, njihovo implementiranje u nastavu stranog jezika, te nove metodologije koje se u tu svrhu upotrebljavaju.

II. ODRŽIVI RAZVOJ, OBRAZOVANJE I JEZIK

Globalizacija, ubrzan tehnološki razvoj, te pandemija virusa korona, uticali su na sve segmente života i ukazali da su promjene u društvu prijeko potrebne. Svjetski lideri predlagali su niz promjena, usvajali su rezolucije, ali tek 2015. godine Ujedinjene nacije su usvojile dokument koji je trebao ubrzati promjene i transformisati planetu do 2030. godine. To je *Agenda 2030* koja sadži sve ciljeve održivog razvoja [1]. Usvojeno je 17 ciljeva (ne siromaštvo, ne gladi, dobro zdravlje, kvalitetno obrazovanje, jednakost polova, čista voda i kanalizacija, obnovljiva i pristupačna energija, dobra radna mjesta i razvijena privreda, inovacije i dobra infrastruktura, smanjenje nejednakosti, održivi gradovi i zajednice, odgovorno upotrebljavanje resursa, osiguranje održive potrošnje i načine proizvodnje, zaštita okoline, održivi okeani, održivo iskorištavanje zemlje, mir i pravednost, partnerstvo za održivi razvoj), uključujući i 169 podciljeva, koji su razvrstani u 3 dimenzije: ekonomsku, društvenu i ekološku. Agenda je univerzalna za sve narode i značajna je za transformaciju planete i same populacije. Ipak, u dokumentu nije posvećena pažnja samom jeziku koji zapravo i jeste najvažnije sredstvo komunikacije, pa samim tim i transformacije društva. Jezik igra značajnu ulogu u definisanju i ostvarivanju gotovo svih ciljeva održivog razvoja (SDGs – Sustainable Development Goals) – od kvalitetnog obrazovanja do zdravog života, promovisanja mira i inkluzivnog društva, industrijalizacije i inovacija, implementacije i revitalizacije globalnih partnerstava i ostalih zadataka u svrhu svjetske transformacije [2]. Bez jezika ne bi bilo moguće stvarati, interpretirati niti razumjeti sve ono što nas okružuje i čemu

težimo. Za ovaj rad je naročito bitno učenje stranih jezika kroz teme o održivom razvoju.

Najprije treba početi od samog obrazovanja kao jednog od ciljeva održivog razvoja (cilj 4). Po definiciji, samo obrazovanje je širi pojam od školovanja i može biti formalno, neformalno i informalno prema UNESCO *Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja* [3]. Mnogi faktori uticali su na tradicionalni oblik obrazovanja, pa se tako u cilju modernizacije pojavio pojam *Obrazovanja za održivi razvoj* (eng. Education for Sustainable Development, u daljem tekstu ESD). Ta inicijativa niza promjena u obrazovanju naglašava potrebu da se od učenika ili studenta stvara globalni građani koji su u stanju da donose odluke, preuzimaju odgovornosti i smišljaju rješenja pri ostvarivanju ekološkog integriteta, ekonomske održivosti i društvene pravde [4]. Zbog toga je potrebna reforma nastavnih planova, naročito zbog generacija poput GenZ koja favorizuje praktično, iskustveno učenje i prilike za primjenu novih koncepata kroz učenje zasnovano na projektima, dodiplomskim istraživanjima i stažiranju [5]. Smjena generacija prijeti cjelokupnom obrazovnom sistemu, a posebno učenju jezika, pa je u prethodnim godinama već postojala inicijativa *Udruženja savremenog jezika* (eng. Modern Language Association) da se uvrste neke nove metode učenja, posebno u visokom obrazovanju [6]. Udruženje predlaže reformu akademskih programa kako bi se prevazišao L2/L3 način usvajanja stranih jezika koji se na početku fokusira na učenje gramatike, jezičkih konstrukcija i usvajanje novih riječi, dok se tek na višim nivoima radi na konverzaciji, sadržaju i kontekstu. Potrebno je ovaj zastarjeli sistem zamijeniti nastavnim planovima i programima gdje se jezik, kultura, književnost i društveni konteksti izučavaju u kontinuitetu kroz kreativne i inovativne materijale.

Pitanje je koliko se teme održivog razvoja poklapaju sa učenjem stranih jezika. Ovaj problem dolazi sve češće u fokus naučnih radova, pa se samim tim otvaraju vrata i za nove metode učenja o kojima će biti riječi u nastavku. Ono što jeste izvjesno je da se tradicionalni načini učenja polako mijenjaju novima, pa tako i nastava engleskog jezika (ELL, EFL, ELT) mora da se uhvati u koštac sa novim načinima predavanja i temama koje su aktuelne u svijetu, a sadržane su u SDG.

III. IZAZOVI, MOGUĆNOSTI I RJEŠENJA

Da ne postoji jezik, ne bi postojao ni način da se ciljevi održivog razvoja formulišu, predlože i usvoje. Kao *lingua franca* modernoga svijeta, Engleski jezik nosi veliki teret, pa se i izučavanje istoga mora nositi sa temama značajnim za svijet i društvo. Na nastavniku stranog jezika je kako će te teme obraditi i da li će od učenika stvoriti globalnog građanina i omogućiti mu da kroz engleski jezik stekne znanje koje izlazi van okvira gramatike i učionice. Učenje jezika trebalo bi doprinijeti upoznavanju različitih kultura i premoštavanju razlika. Moderan čovjek mora biti informisan i dovoljno obučan da razgovara o svjetskim problemima poput nejednakosti, nezaposlenja, zagađenja i o svim društvenim i ekonomskim nedaćama.

Glavni izazovi u implementiranju ciljeva održivog razvoja u nastavu stranog jezika su nedostatak podrške od strane

državnih i obrazovnih institucija, nedovoljna i neadekvatna obučenos nastavnika, njihova lična uvjerenja i manjak motivacije, manjak nastavnih metoda za učenje i ocjenjivanje, kao i neslaganje između ciljeva održivog razvoja i ciljeva i ishoda nastave stranog jezika.

Nedostatak podrške državnih i obrazovnih institucija je jedan od vodećih problema. Škole i univerziteti još nemaju razrađen plan implementacije tema održivog razvoja. Na to se nadovezuje i neinformisanost predavača ili manjak motivacije da se u nastavu uvede nešto novo. Tradicionalno se obrađuju teme poput turističkih lokacija, nacionalnih kuhinja ili istorije Engleske, ali vrlo rijetko se provlače teme zagađenosti, očuvanja životinjskih vrsta, društvenih nepravdi, polne nejednakosti i slično. Kroz nastavne jedinice se usvaja vokabular vezan za određenu lekciju, ali je problem što učenici takve načine usvajanja jezika smatraju dosadnim i bespotrebnim. Usvajanje vokabulara jeste jedan od preduslova ovladavanja jezikom, ali su upitni metodi koji se za to koriste. Često se usvajaju riječi koje nisu dovoljne za izražavanje njihovih stavova, pa se tako i obeshrabruje njihovo dalje učenje. Uvođenje njima zanimljivih tema podstaklo bi stvaranje jačih veza između ranije usvojenih i novih riječi, lakše bi se jezik stavljao u kontekst i riječi sa papira bi lakše zaživjele van učionice i unutar glava onih koji uče.

Nastavnici stranih jezika obrazovani su tako da budu stručnjaci u onome što rade, a da bi uvodili teme održivog razvoja u svoju nastavu, oni moraju da rade i da se dodatno usavršavaju. Naravno, mnoštvo nastavnika pronalazi sopstvene metode i predaje na sebi svojstven način, ali uz podršku obrazovnih institucija, organizovane kurseve za nastavnike, bilo bi mnogo lakše pokrenuti niz pozitivnih promjena. Nastavnik je okidač obrazovanja za održivi razvoj, ali mora da postoji motivacija za to. Mnoge promjene zavisice isključivo od nastavnika, njihovih ličnih stavova, motivacije i želje za promjenama.

Ono što se najčešće provlači kroz naučne radove na ovu temu jesu *kontekstualizacija*, *multikulturalizam*, *ekolingvistika* i *unakrsna disciplinarnost* (cross-discipline). Kwee navodi da se kontekstualizacija zasniva na empatičkom razumijevanju problema održivog razvoja kroz refleksiju o ličnim okolnostima i globalnim fenomenima [4]. Za razliku od učenja riječi napamet, učenje o realnim temama dozvoljava studentima da riječi smjeste unutar društvenih konteksta i povezuju ih sa ličnim iskustvima. Takođe, studenti na taj način izučavaju ostale kulture, uz očuvanje i razumijevanje sopstvenog identiteta, što je poenta multikulturalizma.

Dokaz da se jezik prepliće sa ekologijom i problemima zagađenosti jeste i *ekolingvistika* koja proučava ulogu jezika u odnosu čovjeka prema prirodnome okolišu i biološkim vrstama te utjecaj prirodnoga okoliša na promjene u jeziku [7]. Dakle, ekolingvistika se zalaže za učenje jezika na način da on stvara *eco-friendly* pogled na svijet.

ESD, kao moćan pkretač promjena, zagovara obrazovanje koje uključuje sticanje znanja, vještina, vrijednosti i stavova

potrebnih čovjeku da doprinese održivom razvoju, a za to su potrebne metode i nastavni plan i program koji uključuju teme održivog razvoja, koriste pedagoške strategije koje podstiču aktivno učenje, kritičko razmišljanje i saradnju [8]. Kao jezik novog doba, Engleski može da bude pokretač i izazove poželjne promjene u društvu.

Rješenje za problem integracije održivog razvoja leži u posebno razvijenim metodama predavanja, učenja i ocjenjivanjima, kao i posebno dizajniranom nastavnom planu. Kada govorimo o nastavnom planu i programu, on treba da se prepliće sa ostalim disciplinama i predmetima koji se izučavaju. Tek tako se može odmaći od tradicionalnog obrazovanja i staviti se akcenat na sadržaj i kontekst. Zbog toga mnogi smatraju da ključ uspješnog obrazovanja leži u interdisciplinarnosti, multidimenzionalnosti i multikulturalnosti. Kao imperativ se nameće korištenje novih metoda učenja, koje ne gomilaju znanje već ga raspoređuju unutar različitih disciplina i konteksta.

Uključivanje učenika u socijalni, kulturni i ekološki kontekst moguće je kroz nastavni plan koji je: (a) relevantan za različite studente zainteresovane za različite discipline unutar humanističkih, društvenih nauka i ekonomije; (b) uključuje relevantne kulturološke, društvene i ekološke teme koje se odnose na raznolikost zastupljenost (npr. Kulturološku, rasnu, društveno-ekonomsku) zajednica unutar jezika koji se izučava; i (c) povezuje početni program sa univerzitetskim i svjetskim inicijativama [9]. Jedna takva inicijativa je i CLAC – *The Cultures and Languages Across the Curriculum*, koja učenje vidi kao ispreplitanje različitih predmeta i korištenje stranih jezika van učionice i jednoličnog konteksta. Metodologije koje su se isticale kroz implementaciju ciljeva održivog razvoja su *Project-Based Language Learning* (PBLL/PBL), *Critical Content-Based Instruction* (CCBI), *Content-Based Instruction* (CBI), i *Content and Language-Integrated Learning* (CLIL). Na prvi pogled je jasno da se radi o pristupima koji učenje jezika zasnivaju na projektima, kritičkom razmišljanju, aktivnom učenju kroz sadržaj koji podstiče razmišljanje o stvarnim okolnostima, njihovim uzrocima i rješenjima.

PBLL je pedagoški pristup koji se fokusira na uključivanje učenika u istraživanje značajnih, stvarnih problema i traženje rješenja za intelektualno izazovne probleme koji imaju posljedice u stvarnom svijetu [5]. Dakle, fokus nije samo na pukom usvajanju znanja i riječi, već na problemima koji nas

okružuju i traženju rješenja za iste. Kroz razgovor o takvim temama učenici ulaze u širi kontekst, povezuju koncepte i riječi, razvijaju jezičke vještine i osjećaj za društvo i prirodu čiji su dio. Ovakav pristup učenju u centar interesovanja stavlja učenika i njegove stvarne potrebe, za razliku od tradicionalnih metoda u kojima nastavnik inicira sve procese učenja. Zadaci se ne dobijaju na kraju časa, već čitav čas postaje zadatak koji morate proći i riješiti. Tako se na autentičan način usvajaju riječi i strukture.

CCBI se više fokusira na kritičnost, kako bi podstakao učenike da se emancipuju i osnaže. Dakle, kao inteligentna bića, učenici moraju da stiču kritičke percepcije, razvijaju ih kroz učenje i kroz njih stiču neophodno znanje. Fokus je na stvaranju značenja i korištenju jezika u smislenom okruženju.

CBI pokušava da balansira jezik i sadržaj u cilju što bolje kontekstualizacije. On pokušava da ugradi učenje jezika u kontekst koji je razumljiv za učenike. Tako se društvene i kulturološke prilike povezuju sa učenjem koje se odvija u učionici, pa samim tim se pored jezika, razvijaju i kritičko razmišljanje. Ovakav pristup se pokazao jako korisnim, a odlični primjeri primjene ovog pristupa dati su u radu *Engaging Students with Social, Cultural, and Environmental Sustainability Topics in the Spanish-Speaking World*.

CLIL je metodologija koju je devedesetih godina prošloga vijeka razvio australijski vizionar Dejvid Marš (eng. David Marsh), a mogla bi biti jako korisna za integrisanje tema održivog razvoja u nastavu stranih jezika. Ovaj metod omogućuje da učenici uče o različitim naučnim oblastima i disciplinama dok u isto vrijeme usvajaju i strani jezik. Koristeći stvarne scenarije i kontekste, razvijaju jezičke vještine, ali i postižu kognitivni razvoj. Bavljenje važnim temama podstiče razvoj mišljenja i podiže nivo samopouzdanja, a ovakav pristup podrazumijeva rad u grupama i saradnju unutar iste.

Ono što je zajedničko ovim metodologijama je to što svaka od njih jezik posmatra kao sredstvo, a ne kao cilj, nastavnika kao posrednika, a učenika kao glavnog aktera i inicijatora učenja. Insistira se na sadržaju, interdisciplinarnosti, komunikaciji, kritičkom razmišljanju, učenju o različitim kulturama i spoznaji različitosti. Dakle, one podstiču cjeloživotno učenje i nastoje da od učenika stvore svjetskog građanina svjesnog činjenice da bez komunikacije nema ni razvoja.

IV. ZAKLJUČAK

Ovaj rad osvrće se na ciljeve održivog razvoja, njihovu moguću implementaciju u nastavu stranog jezika, te izazove i prilike pri upotrebi novih metodologija. Da bi se došlo do razvijanja novih nastavnih planova i programa, kao i uvođenja ovih tema u silabuse stranih jezika, potrebno je krenuti od samoga vrha, tj. od institucija koje su zadužene za razvoj obrazovanja. Tek tada moguće je razgovarati o dodatnom obrazovanju nastavnika i njihovoj motivaciji da uvide ove teme u nastavu. Nastavnik stranog jezika mora imati određenu slobodu prilikom biranja nastavnih jedinica koje se obrađuju, pa samim tim i bolji izbor materijala. Osim zastarjelog načina držanja nastave, mora se prevzići i upotreba zastarjelih materijala. Nastava mora biti organizovana tako da podstiče kognitivni razvoj učenika, da unosi dašak svježine u učionicu i širi vidike van iste. Posebno se treba insistirati na novim metodama koje u centar postavljaju učenika i naglašavaju njegovu aktivnu ulogu u procesu učenja. Takve metode, uz razgovor o ciljevima održivog razvoja, mogu značajno uticati na razvoj jezika i vokabulara, ali i znanja o problemima modernoga svijeta, poput jednakosti, očuvanja prirode, voda, siromaštva i sl. Proći će još mnogo vremena dok moderan način učenja zamijeni tradicionalni, ali na nastavnicima ostaje odgovornost da svoju nastavu prilagođavaju novonastalim situacijama i uz svoje učenike uče o svijetu čiji smo dio.

LITERATURA

- [1] "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development | Department of Economic and Social Affairs." Accessed: Mar. 10, 2025. [Online]. Available: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- [2] N. G. Ezech, U. R. Obiageli, and A. C. Obiwulu, "The Role of Language in Achieving the Worlds Sustainable Development Goals (SDGs)," *European Journal of English Language and Literature Studies*, vol. 8, no. 6, pp. 53–61, 2020, [Online]. Available: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ejournals.org/ejells/wp-content/uploads/sites/23/2020/09/The-Role-of-Language-in-Achieving-the-Worlds-Sustainable-Development-Goals-SDGS.pdf>
- [3] "International Standard Classification of Education (ISCED)." Accessed: Mar. 8, 2025. [Online]. Available: <https://uis.unesco.org/en/topic/international-standard-classification-education-isced>
- [4] C. T. T. Kwee, "I Want to Teach Sustainable Development in My English Classroom: A Case Study of Incorporating Sustainable Development Goals in English Teaching," *Sustainability*, vol. 13, no. 8, p. 4195, Apr. 2021, doi: 10.3390/su13084195.
- [5] A. Cattell and B. Kleinhans, "8 Toward Sustainability in German Curricula," *Education for Sustainable Development in Foreign Language Learning*, p. 141, 2021.
- [6] "Foreign Languages and Higher Education: New Structures for a...," *Modern Language Association*. Accessed: Mar. 31, 2025. [Online]. Available: <https://www.mla.org/Resources/Guidelines-and-Data/Reports-and-Professional-Guidelines/Foreign-Languages-and-Higher-Education-New-Structures-for-a-Changed-World>
- [7] flip.hr, "ekolingvistika | Struna | Croatian Special Field Terminology." Accessed: Mar. 7, 2025. [Online]. Available: <http://struna.ihjj.hr/en/naziv/ekolingvistika/54766/>

- [8] B. Yu, W. Y. Guo, and H. Fu, "Sustainability in English Language Teaching: Strategies for Empowering Students to Achieve the Sustainable Development Goals," *Sustainability*, vol. 16, no. 8, p. 3325, Apr. 2024, doi: 10.3390/su16083325.
- [9] J. M. Seijas and M. L. Parra, "Engaging students with social, cultural, and environmental sustainability topics in the Spanish-speaking world: A reimagined beginner Spanish curriculum," in *Education for sustainable development in foreign language learning*, Routledge, 2021, pp. 87–104.